

Social- og Integrationsministeriet
Familieretskontoret

J.nr.: 2012-629-00061

Sagsbehandler: Rikke Koefoed Nielsen

Dato: 15. marts 2013

Folketingets Ombudsmand har ved brev af 28. november 2012 anmodet om en udtalelse om adoptivforældres ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt til dets oprindelige (biologiske) forældre, i tilfælde hvor barnet er blevet adopteret i en så sen alder, at barnet har haft et familieliv med sine oprindelige forældre inden adoptionen.

2. Dansk ret (Adoption, forældremyndighed og anbringelse uden for hjemmet)

2.1. Retsgrundlaget

Efter adoptionslovens § 16 indtræder ved adoption samme retsforhold mellem adoptant og adoptivbarn som mellem forældre og deres barn, og adoptivbarnet og dets livsarvinger arver og arves af adoptanten og dennes slægt, som om adoptivbarnet var adoptantens eget barn. Samtidig bortfalder retsforholdet mellem adoptivbarnet og dets oprindelige slægt. Bestemmelsen indebærer, at der ved adoption sker et fuldstændigt familieskifte. Dette betyder bl.a., at de juridiske bånd mellem barnet og dets oprindelige slægt ophæves.

Ved adoptionen får adoptanterne fælles forældremyndighed over adoptivbarnet, jf. forældreansvarslovens § 6.

Efter forældreansvarslovens § 2, stk. 1 og 2, skal forældremyndighedsindehaveren drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling. Dette indebærer bl.a., at indehaveren af forældremyndigheden kan bestemme, hvor barnet skal bo, og hvor det skal gå i skole. Forældremyndighedsindehaveren kan også bestemme, hvordan barnet skal opdrages, herunder i relation til religion, kultur mv. Forældremyndighedsindehaveren kan ligeledes bestemme, hvilke personer barnet må have kontakt med, og hvilke personer barnet ikke må have kontakt med.

Som udgangspunkt kan myndighederne ikke gribe ind i forældremyndighedsindehaverens dispositioner vedrørende barnet, og barnet kan ikke indbringe dispositionerne for en offentlig myndighed.

Barnet kan således ikke indbringe forældremyndighedsindehaverens forbud mod, at det har kontakt med en bestemt person, for en offentlig myndighed.

Generelt regulerer forældreansvarslovens regler om afgørelser om forældremyndighed, samvær og anden kontakt alene afgørelsen af tvister mellem barnets forældre. Forældreansvarsloven indeholder dog enkelte bestemmelser, der regulerer tvister mellem forældremyndighedsindehaveren og andre af barnets "nærmeste pårørende". Bl.a. indeholder forældreansvarslovens § 20 a en bestemmelse om opretholdelse af kontakt mellem barnet og dets oprindelige slægt efter en adoption:

"§ 20 a. Er barnet adopteret, kan statsforvaltningen i helt særlige tilfælde efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsætte samvær eller anden form for kontakt med disse, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v."

Efter lovens § 4 skal afgørelser efter § 20 a træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Statsforvaltningens afgørelse kan indbringes for Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.

Bestemmelsen i § 20 a blev indsat i forældreansvarsloven ved lov nr. 494 af 12. juni 2009 om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love (adoption uden samtykke, stedbarnsadoption af registreret partners barn fra fødslen m.v.), jf. lovforslag nr. L 105 af 28. januar 2009. Ved lovændringen blev adgangen til at gennemføre adoptioner uden samtykke (tvangsadoptioner) lempet i tilfælde, hvor det må forventes, at et barn skal være anbragt uden for hjemmet i hele sin opvækst. Bestemmelsen var et led i denne lempelse og havde til formål at understøtte gennemførelsen af nationale (tvangs-)adoptioner, hvor barnet inden adoptionen havde haft kontakt med sin oprindelige familie. Efter bemærkningerne til loven omfattede den ikke kun tvangsadoptioner, men også adoptioner med samtykke. Bestemmelsen havde fokus på børn, der på adoptionstidspunktet boede i Danmark, men efter forarbejderne til bestemmelsen ses der ikke noget til hinder for også at anvende den, når et barn med bopæl i udlandet adopteres af en dansk familie efter dansk ret.

Efter bestemmelsen er det barnets oprindelige slægtning – og ikke barnet selv – der kan indgive anmodning om samvær eller kontakt. Med hensyn til de praktiske muligheder for at få indledt en sag efter § 20 a henvises til følgende fra besvarelsen af spørgsmål nr. 14 til lovforslag L 105:

"De fleste adoptioner, som ikke er familie- eller stedbarnsadoptioner – dvs. fremmedadoptioner – gennemføres i dag som anonyme adoptioner. Barnet har i disse tilfælde efter de gældende regler mulighed for – hvis oplysningerne foreligger – at få oplyst identiteten på dets oprindelige forældre, hvis barnet på et tidspunkt ønsker kendskab hertil. De oprindelige forældre har derimod ikke ret til at få oplyst identiteten på de adoptivforældre, som har adopteret barnet. Dermed er der heller ikke mulighed for, at de oprindelige forældre søger samvær eller anden kontakt med barnet. En henvendelse fra barnets oprindelige slægt, herunder forældre, søskende m.v., kan dog via Familiestyrelsen blive forelagt adoptivforældrene, eller hvis de er døde, barnet."

Et barn, der vil have kontakt med sine oprindelige slægtninge, vil således kunne få oplysninger om deres identitet og derefter anmode dem om at indgive anmodningen. Dette gælder dog ikke, hvis forældremyndighedsindehaveren forbyder barnet at indhente oplysningerne.

Det bemærkes, at bestemmelsen alene omfatter situationer, hvor adoptionen er gennemført efter den 1. oktober 2009.

Ankestyrelsens Familieretsafdeling har som ankeinstans endnu ikke haft lejlighed til at tage stilling til en sag om international adoption, hvor der er ansøgt om kontakt efter bestemmelsen.

Uden for den familieretlige lovgivning findes der ligeledes bestemmelser, der kan have betydning for et adoptivbarns mulighed for at have kontakt med sine oprindelige forældre. Eksempelvis kan børn og unge-udvalget efter servicelovens § 58 uden forældremyndighedsindehaverens samtykke bestemme, at et barn skal anbringes uden for hjemmet, hvis der er en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling ellers lider alvorlig skade. Med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren kan kommunalbestyrelsen efter lovens § 52 træffe afgørelse om anbringelse af et barn uden for hjemmet.

Ved anbringelse af et barn uden for hjemmet forbliver forældremyndigheden over barnet hos forældremyndighedsindehaveren, også selvom der er tale om anbringelse uden samtykke. Uanset dette har den anbringende kommune dog adgang til at træffe beslutninger om barnets forhold.

Med hensyn til barnets kontakt med sin familie mv. følger det af servicelovens § 71, stk. 1, at barnet har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelse uden for hjemmet, uanset om forældremyndighedsindehaveren har givet samtykke til anbringelsen eller ej. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste sørge for, at forbindelsen mellem barnet og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelsen af samværet skal der lægges vægt på, at barnet også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværket.

Efter bestemmelsens stk. 2 skal kommunalbestyrelsen om fornødent træffe afgørelse om omfanget og udøvelsen af samværet og kontakten og kan fastsætte nærmere vilkår for samværet og kontakten. Ved afgørelsen lægges særlig vægt på hensynet til barnet og formålet med anbringelsen. Kommunalbestyrelsens afgørelser kan efter § 166 indbringes for det sociale nævn.

Når det er nødvendigt af hensyn til barnets sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget efter stk. 3 for en bestemt periode træffe afgørelse om, at samvær kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen. Under de samme betingelser og ligeledes for en bestemt periode kan der træffes afgørelse om at afbryde forbindelsen i form af samvær eller brev-, mail- eller telefonforbindelse mellem forældrene eller netværket og barnet, ligesom der kan træffes afgørelse om, at barnets anbringelsessted ikke må oplyses over for forældrene eller netværket. Børn og unge-udvalgets afgørelser kan indbringes for Ankestyrelsen, jf. § 168.

Efter § 46 skal støtte efter serviceloven – herunder i relation til barnets ret til kontakt med familie og netværk under en anbringelse uden for hjemmet – ydes med henblik på at sikre barnets bedste.

§ 71 om barnets ret til samvær med familie mv., når det er anbragt uden for hjemmet, kan også omfatte et adopteret barns ret til samvær eller kontakt med dets oprindelige forældre, hvis de er en del af barnets netværk. Barnets ret til samvær og kontakt følger direkte af bestemmelsen i stk. 1, med de begrænsninger der følger af stk. 2-3. Dette indebærer bl.a., at forældremyndighedsindehaveren ikke kan modsætte sig, at barnet har samvær eller kontakt med bestemte personer, men forældremyndighedsindehaverens protest kan indgå i vurderingen af behovet for begrænsninger i samværet eller kontakten.

Efter forældreansvarslovens § 24 finder lovens bestemmelser om samvær og anden kontakt ikke anvendelse, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet efter kapitel 11 i lov om social service.

2.2. Sammenfatning

Når et **barn ikke er anbragt uden for hjemmet**, har forældremyndighedsindehaveren ret til at regulere deres adoptivbarns kontakt med dets oprindelige forældre, også selvom barnet inden adoptionen havde haft et "familieliv" med dem. De oprindelige forældre har imidlertid efter forældreansvarslovens § 20 a mulighed for at søge om at få fastsat samvær eller anden form for kontakt med barnet. Hvis den, der har forældremyndigheden over barnet, protesterer mod en sådan ansøgning, skal afgørelsen herom træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

Barnet har ikke mulighed for på egen hånd at indgive en formel ansøgning efter § 20 a. Dette medfører imidlertid ikke, at statsforvaltningen skal afvise en anmodning fra et adoptivbarn, der søger om kontakt med sine oprindelige forældre. Der er således ikke noget til hinder for, at statsforvaltningen efter en konkret vurdering af barnets bedste rådgiver barnet om, hvordan det kan søge at komme i kontakt med sine oprindelige forældre, herunder hvordan barnet kan få oplysninger om sine oprindelige forældre. Hvis der foreligger oplysninger om, at adoptivforældrene eventuelt vil modsætte sig, at barnet har kontakt med sine oprindelige forældre, kan statsforvaltningen endvidere orientere barnet om, at de oprindelige forældre har mulighed for at ansøge om samvær eller anden kontakt efter § 20 a.

Reglerne i forældreansvarsloven er ikke til hinder for, at de involverede parter indgår aftale om, at der skal være kontakt mellem barnet og dets oprindelige forældre.

Når et **barn er anbragt uden for hjemmet**, har barnet ret til samvær og kontakt med sine forældre og netværk, herunder i visse tilfælde de oprindelige forældre, i det omfang dette følger af servicelovens § 71. Forældremyndighedsindehaveren kan ikke modsætte sig, at der er samvær eller kontakt.

3. Danmarks internationale forpligtelser

3.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) indeholder i artikel 8 følgende bestemmelse:

"Artikel 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed kan gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, undtagen for så vidt det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres ret og frihed."

Bestemmelsens stk. 1 kan bl.a. beskytte et adoptivbarns ret til respekt for sit familieliv med sine oprindelige forældre, men efter stk. 2 kan offentlige myndigheder gøre indgreb i denne ret, når bestemmelsens betingelser herfor er opfyldt.

I de situationer, som denne udtalelse drejer sig om, har barnet haft et familieliv med sine oprindelige forældre inden adoptionen. Retten til dette familieliv i form af kontakt med de oprindelige forældre er generelt beskyttet efter stk. 1.

Det er herefter spørgsmålet, om indgreb i denne ret til familieliv er legitimeret efter stk. 2. Denne bestemmelse skal fortolkes i lyset af relevante folkeretlige principper som fastlagt i navnlig FN's børnekonvention, den europæiske konvention af 27. november 2008 om adoption af børn (Europarådets

Adoptionskonvention af 2008, jf. bekendtgørelse nr. 18 af 19. juni 2012) og Haagerkonventionen af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner (bekendtgørelse nr. 125 af 4. december 1997).

I børnekonventionens artikel 3, stk. 1, fastslås det, at barnets tarv generelt skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn. Efter artikel 21 skal de deltagerstater, der anerkender og/eller tillader adoption, dels sikre at barnets tarv skal være af altafgørende betydning, og dels bl.a. sikre at adoption er tilladelig i betragtning af barnets stilling i forhold til forældre, pårørende og værger, og at, om nødvendigt, personer, der berøres, på oplyst grundlag har meddelt deres indforståelse med adoptionen på baggrund af den fornødne rådgivning, og at et barn ved international adoption nyder beskyttelse efter regler svarende til dem, der gælder for national adoption. Konventionen indeholder ikke nærmere om retsvirkningerne af en adoption.

Europarådets Adoptionskonvention af 2008, der omfatter både nationale og internationale adoptioner, fastslår ligeledes i artikel 4, at den kompetente myndighed ikke må bevilge en adoption, hvis ikke myndigheden vurderer, at adoptionen vil være til barnets bedste. Efter artikel 11, stk. 1, bliver et barn ved adoption et fuldgyldigt medlem af adoptantens/-ernes familie og får de samme rettigheder og pligter over for adoptanten/-erne og dennes/deres familie som et barn af adoptanten/-erne, hvis forældreskab er retligt konstateret. Adoptionen ophæver det retlige forhold mellem barnet og dets oprindelige fader, moder og familie. Efter stk. 3 kan deltagerstaterne dog med hensyn til ophævelsen af det retlige forhold mellem barnet og dets oprindelige familie gøre undtagelser i spørgsmål vedrørende barnets efternavn, ægteskabshindringer og hindringer for indgåelse af registreret partnerskab. Endvidere kan deltagerstaterne efter stk. 4 træffe bestemmelse om andre former for adoption med mere begrænsede virkninger. Bestemmelsen i stk. 1 ses ikke at være til hinder for, at barnet og dets oprindelige slægt har ret til at opretholde kontakt med hinanden.

Haagerkonventionen om internationale adoptioner overlader det som udgangspunkt til national ret at fastlægge, om en adoption medfører afbrydelse af retsforholdet mellem barnet og dets oprindelige slægt (artikel 26-27).

Som nævnt ovenfor medfører en adoption efter dansk ret, at der gennemføres et fuldstændigt familieskifte, således at de juridiske bånd mellem adoptivbarnet og dets oprindelige forældre afskæres. Denne løsning kendes som nævnt også på internationalt plan. En sådan løsning ses imidlertid ikke at afskære de oprindelige forældre og deres bortadopterede barn fra at have ret til at opretholde kontakt med hinanden.

3.2. Retspraksis

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter Domstolen) har i praksis lagt til grund, at ved adoption uden samtykke har de oprindelige forældre og deres bortadopterede barn ret til at opretholde kontakt med hinanden med henblik på at opretholde et familieliv, der var etableret inden adoptionen. Der henvises til Institut for Menneskerettigheders notat af 17. maj 2005, jf. bilag 1 til Betænkning nr. 1463/2005 om retssikkerhed i anbringelsessager samt til Domstolens dom af 28. oktober 2010 i sagen Aune mod Norge (j.nr. 52502/07).

Domstolen har ved afvisningsbeslutning af 30/3 1999 (Pipoli mod Italien, j.nr. 27145/95) i punkt 1 udtalt følgende: "... the Court notes that in principle adoption definitely separates the adopted child from its original or natural family, as provided for under Article 27 of the Italian Adoption Act. The Court further notes that the applicant did not oppose to the adoption, and that she must have been aware that resumption of family life would in future be impossible. In these circumstances, the Court considers that the respondent State is not under any obligation to take positive actions to restore family life, given that the latter had been upset through the applicant's action." I sagen havde der været

etableret et familieliv mellem de bortadopterede børn og deres mor. Børnene blev anbragt uden samtykke, og myndighederne indledte herefter en bortadoptionssag. Moren havde indledningsvist modsat sig adoptionen, men afgørelsen må læses således, at hun senere accepterede adoptionen, idet hun ikke modsatte sig den. Efterfølgende søgte hun at få genetableret kontakten med børnene. Ved dommen anerkendte Domstolen, at retsvirkningerne af adoption efter national ret kan være fuldstændigt familieskifte, med den virkning at den forælder, der har samtykket i adoptionen, ikke efterfølgende har krav på at have kontakt med børnene, selvom de havde haft et familieliv forud for adoptionen. Denne del af afgørelsen ansuede sagen set fra forældrenes synspunkt.

I sagen havde moren indbragt afslaget på kontakt for Domstolen som repræsentant for børnene. Herom udtalte Domstolen i punkt 2: "The Court observes that the risk of adverse effects on the applicant's children's development because of their adoption was weighed against their need for a stable and adequate family environment by the judicial authorities which decided that they should be made available for adoption. Furthermore, there is nothing to indicate that the applicant's children's emotional development has been adversely influenced by the lack of information about their natural mother. Nor is there anything to indicate that the children's interests are not being duly taken into account by their adoptive parents. The Court considers that in the present case there are not such exceptional circumstances which would justify that the applicant has the right to complain to the Court on behalf of her children." Det synes som om, Domstolen holdt muligheden for en vis beskyttelse af barnets ret til at have en relation til sin oprindelige slægt åben, såfremt der foreligger "exceptional circumstances", f.eks. hvis børnene ville lide skade ved ikke at kunne få oplysninger om deres oprindelige slægtninge.

Domstolen ses ikke at have taget stilling til spørgsmålet om kontakt mellem adoptivbarn og dets oprindelige forældre i situationer som de foreliggende, hvor der er gennemført en international fremmedadoption med samtykke fra de oprindelige forældre.

3.3. Sammenfatning – artikel 8

På baggrund af den begrænsede retspraksis må det antages, at retten for et adoptivbarn og dets oprindelige forældre til at opretholde et familieliv, som var etableret før adoptionen, i form af kontakt med hinanden som udgangspunkt er beskyttet af artikel 8, stk. 1, selvom retsforholdet mellem dem er blevet ophævet ved adoptionen, fordi der er sket et fuldstændigt familieskifte.

Retten til familieliv er beskyttet, uanset om barnet bor hos sine adoptivforældre eller er anbragt uden for hjemmet. Det bemærkes i den forbindelse, at manglende kontakt med adoptivforældrene kan tale for, at barnet har kontakt med sine oprindelige forældre.

En afbrydelse af en sådan kontakt (familieliv) er derfor kun berettiget, hvis betingelserne i artikel 8, stk. 2, er opfyldt, navnlig at afbrydelsen er "nødvendigt i et demokratisk samfund". Denne betingelse må anses som opfyldt, når afbrydelsen er til barnets bedste. Ved vurderingen af, om afbrydelsen af en kontakt er berettiget, indgår en række faktorer, herunder bl.a. resultatet af eventuelle sagkyndige undersøgelser, barnets alder og kontakt med sine oprindelige forældre, adoptivforældre, andre familiemedlemmer og eventuelle plejeforældre, årsagen til adoptionen, om adoptionen er gennemført med eller uden samtykke mv.

Retten for forældre, der har givet et informeret samtykke til bortadoption af et barn, til at opretholde kontakt (familieliv) med barnet er muligvis kun beskyttet i særlige situationer, eksempelvis hvor forældrene er blevet presset eller forledt til at give samtykket, eller hvor de ikke har forstået rækkevidden af deres samtykke.

I det omfang retten til familieliv er beskyttet efter artikel 8, har medlemsstaterne en positiv forpligtelse til at give parterne mulighed for at udnytte deres rettigheder. Derfor vil den relevante myndighed altid skulle vurdere, om der i den enkelte situation er grundlag for at afbryde kontakten.

3.4. Vurdering af dansk ret

Som det fremgår af pkt. 2.2., har **et bortadopteret barn, der er anbragt uden for hjemmet**, ret til samvær og kontakt med sine oprindelige forældre, også selvom forældremyndighedsindehaveren modsætter sig, at der er samvær eller kontakt. Kommunalbestyrelsen og børn- og ungeudvalget har med henvisning til hensynet til barnet mulighed for at begrænse eller afbryde samværet eller kontakten. Ved vurderingen heraf skal der også tages hensyn til Danmarks forpligtelser efter artikel 8.

Det fremgår videre af pkt. 2.2., at de oprindelige forældre til **et bortadopteret barn, der ikke er anbragt uden for hjemmet**, har mulighed for at søge statsforvaltningen om at få fastsat samvær eller anden form for kontakt med barnet. Ved afgørelsen herom skal der ligeledes også tages hensyn til Danmarks forpligtelser efter artikel 8.

Derimod giver dansk ret ikke barnet en formel mulighed for på egen hånd at ansøge om fastsættelse af samvær eller kontakt med sine oprindelige forældre. Modtager statsforvaltningen en henvendelse fra et barn, der ønsker at have kontakt med sine oprindelige forældre, skal statsforvaltningen i lyset af Danmarks forpligtelser efter artikel 8 og efter en konkret vurdering af barnets bedste rådgive barnet om, hvordan det kan søge at komme i kontakt med sine oprindelige forældre, herunder hvordan barnet kan få oplysninger om sine oprindelige forældre. Hvis der foreligger oplysninger om, at adoptivforældrene eventuelt vil modsætte sig, at barnet har kontakt med sine oprindelige forældre, kan statsforvaltningen endvidere orientere barnet om, at de oprindelige forældre har mulighed for at ansøge om samvær eller anden kontakt efter § 20 a i forældreansvarsloven.

Med venlig hilsen

Ankestyrelsen

Familieretsafdelingen

Trine Hede